

УДК 7.03:745.54(477)

DOI 10.32461/2226-3209.4.2023.293719

Цитування:

Рева Т. С., Святненко А. В. Українське мистецтво витинанки: історичний ракурс і сучасність. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 4. С. 66–71.

Reva T., Sviatnenko A. (2023). Ukrainian Vytynanka Art: Historical Perspective and Modernity. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 66–71 [in Ukrainian].

Рева Тетяна Сергіївна,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-9569-584X>
treva@dakkkim.edu.ua

Святненко Анна Василівна,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри артменеджменту
та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-5337-5656>
sannaaa@ukr.net

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ВИТИНАНКИ: ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС І СУЧАСНІСТЬ

Метою статті є розкрити мистецтво витинанства як невід’ємну складову традиційної української культури. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні системного підходу та сукупності таких методів: аналітичного, порівняльно-історичного, мистецтвознавчого, культурологічного – для комплексного висвітлення окресленої проблематики та формулювання обґрунтованих висновків. **Наукова новизна** полягає в спробі розгляду мистецтва витинанки в історичній ретроспективі; здійснено періодизацію традиційного українського витинанства; означено основні осередки розвитку народної витинанки; акцентовано на різновидах паперових прикрас, а також на техніці їх виготовлення, типології та мотивах орнаментів, інструментарії і матеріалах виготовлення витинанок. **Висновки.** Українська витинанка є традиційним видом прикраси, характерним для української культури, та має глибокі історичні й символічні корені, пов’язані з українською національною ідентичністю. Основними елементами української витинанки є геометричні фігури, квіти, тварини, птахи, символи і мотиви з природи. Особливо популярними мотивами є колоски, сонце, півні та інші символи, що мають глибокий культурний і символічний сенс. Витинанка часто асоціюється зі святами, особливо весняно-літніми, коли паперові прикраси використовують для оздоблення будинків й атрибутів святкових заходів. Українська витинанка не тільки є гарною формою декоративного мистецтва, а й слугує важливим символом української культури й національної ідентичності, передає спадщину і традиції із покоління в покоління.

Ключові слова: українська витинанка, традиційна культура, символи, орнаменти.

Reva Tetiana, PhD in Political Studies, Associate Professor, Department of Cultural Studies and Intercultural Communications, National Academy of Culture and Arts Management, Sviatnenko Anna, PhD in History, Associate Professor, Department of Art Management and Event Technologies, National Academy of Culture and Arts Management
Ukrainian Vytynanka Art: Historical Perspective and Modernity

The purpose of the research is to highlight of the vytynanka art as an integral component of traditional Ukrainian culture. **The research methodology** is based on the application of a systemic approach and includes the following methods: analytical, comparative-historical, art history, cultural for comprehensive reflection of the outlined issues and the formulation of substantiated conclusions. **The scientific novelty** consists in an attempt to comprehensively consider the art of vytynanka in historical retrospect; the periodisation of traditional Ukrainian vytynanka art was presented; the main trends of the folk vytynanka development are defined; the types of paper ornaments as well as the technique of their manufacture, their typology and motifs of ornaments, tools and materials for the manufacture are revealed. **Conclusions.** Ukrainian vytynanka is a traditional type of decoration characteristic of Ukrainian culture. This art consists in creating patterns and images by cutting motifs out of paper. Vytynanka has deep historical and symbolic roots, associated with Ukrainian national identity. The main elements of Ukrainian vytynanka are geometric shapes, flowers, animals, birds, symbols and motifs from nature. The ears of corn, the sun, roosters and other symbols are popular motifs, because they

have a deep cultural and symbolic meaning. It is often associated with holidays, especially spring and summer, when decorations from vytynanka are used to decorate houses and attributes of festive events. Thus, Ukrainian vytynanka is a beautiful form of decorative art, as well as the important symbol of Ukrainian culture and national identity, passing on heritage and traditions from generation to generation.

Keywords: Ukrainian vytynanka, traditional culture, symbols, ornaments.

Актуальність теми дослідження. Українська витинанка є традиційним видом українського народного мистецтва, який має давню історію і продовжує існувати і розвиватися в сучасному світі. Важливість окресленої теми обумовлена наступними чинниками. Так, українська витинанка – це важлива частина культурної спадщини України. Вивчення і поширення цього виду мистецтва допомагає зберегти традиції й національну ідентичність; українська витинанка об'єднує в собі елементи мистецтва і ремесла. Вона відображає красу і майстерність, а також має практичне застосування в оздобленні інтер'єрів, одягу тощо; українська витинанка привертає увагу іноземних шанувальників декоративного мистецтва і стає об'єктом зацікавленості на міжнародній арт-сцені. Це сприяє культурному обміну і розвитку мистецьких зав'язків. Важливим є і соціокультурний контекст: українська витинанка має глибокий сенс і символічне значення в українській культурі. Її вивчення сприятимуть кращому розумінню самого українського суспільства та його цінностей. Сьогодні чимало художників і майстрів продовжують створювати мистецькі твори в цій традиції. Отже, дослідження української витинанки залишається актуальною для знавців і шанувальників української культури і мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. Історіографія української витинанки є помірно різноманітною і розгалуженою. Вона включає в себе дослідження різних аспектів цього мистецтва, його історію, стилі, техніку і значення у культурному аспекті України. Початкові дослідження української витинанки були здійснені в ХІХ ст., коли в Україні активізувалася національна свідомість. Деякі видатні українські науковці того часу, як П. Куліш і М. Драгоманов висвітлювали цю тему в своїх працях. Через свої глибокий корінь в українському фольклорі, витинанка привертає увагу етнографів та фольклористів. Вони вивчають символіку та зміст витинанок й їхню роль в українських традиціях. Деякі дослідники вивчають українську витинанку через аналіз колекцій музеїв. Наприклад, Національний музей українського народного декоративного мистецтва в Києві має значну колекцію витинанок, яка допомагає дослідникам вивчати

це мистецтво. Українська витинанка також стала предметом окремих монографій, статей та досліджень. Історіографія української витинанки постійно розвивається, і ця галузь мистецтва залишається об'єктом зацікавлення для вчених, що досліджують культурну спадщину України. Значний внесок у дослідження мистецтва витинанки зробили наступні фахівці: О. Грищенко [3], М. Станкевич [10], Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай [1], О. Стрілець [11], С. Панадайчук [9], С. Танайдачук [12; 13], Г. Дудар [4], Л. Лоел, Л. Стогнота [7] та ін.

Мета роботи – розкрити мистецтво витинанства як невід'ємну складову традиційної української культури.

Виклад основного матеріалу. З давніх часів багато народів світу, поряд з іншими видами мистецтва, займалися виготовленням ажурних орнаментів для прикраси одягу і житла. Для цього використовували різні матеріали, як тканина, шкіра, березова кора, бляха тощо. В Україні витяті ажурні прикраси для одягу дійшли до наших днів і дають підстави вважати їх попередниками витинанок. Саме слово «витинанка» походить від слова «витинати», «вивертати», «вирізувати» [12, 5]. Під витинанками розуміють паперові прикраси, виготовлені ножицями, ножем, а також відщипування паперу пальцями, тобто вириванки.

Витинанка у сучасному розумінні почала розвиватися тоді, коли в побут приходив папір.

Прототипом українських витинанок дослідники вважають шматочки білого паперу з ажурно вирізаними краями. Ці паперові шматочки служили основою і оздобою для канцелярських печаток в ХVІ ст. [1, 46].

Самі печатки, сургучеві чи воскові навішувалися до документів на мотузках, вони мали підкладки, що виходили за межі самої печатки. Вони спочатку могли бути шкіряними чи металевими. Ці підкладки отримали назву кустодії. Їх призначення – захистити печатку від пошкодження.

Поступово шкіряні кустодії були замінені паперовими. Вони прикріплювались внизу аркушу, під текстом документа. Краї паперових кустодіїв були трохи більшими за самі печатки, вони утворювали своєрідні поля, і на них витинали ножицями різні фігури. Для вирізання таких фігур папір складали в декілька разів і

витинали виключно поле, а центр залишали цілим, до нього кріпилася печатка. Розміри полів була різна і залежала від розмірів печатки [1, 48].

Авторами таких кустодіїв були писарі сотенних, полкових і Генеральної канцелярії Запорізького війська, міських магістратів тощо.

У XIX ст. в Україні модернізувалося виробництво паперу, значно більше його стало потрапляти в побут. Це сприяло значному поширенню паперових виробів спочатку серед міського, а згодом і серед сільського населення.

Вже в середині XIX ст. в українських селах з'явилися народні паперові прикраси, якими селяни прикрашали стіни своїх хат. Ці вироби були поліхромними і великих розмірів. Щороку, коли білили хату, то більшість паперових прикрас замінювали чи оновлювали. Таким чином, це мистецтво продовжувало жити і розвиватися.

Популярним різновидом паперових прикрас стали силуети. Силуетами називали оригінальні портретні зображення і різні фігурні композиції. Їх малювали тушшю і вирізали з паперу. Частіше ці силуети вирізали з чорного глянцевого паперу. Мистецтво чорного силуету виникло в Європі, а згодом набуло популярності в Україні. Виготовленням силуетних витинанок в свій час займалися І. Рєпін, М. Гоголь, Г. Нарбут. Такий вид паперових прикрас є самобутнім мистецьким явищем XIX ст. Їхня художньо-образна система ґрунтувалася на чіткості контурів, виразності ліній, дотриманні законів перспективи та пропорцій [9].

Виникнення і поширення народних витинанок пов'язані переважно з появою в селах дешевого і доступного паперу, а також переходом від курної хати до «чистої». Внутрішнє приміщення хат стало більш охайнішим і світлим. Зростали естетичні потреби людей. Вони почали мазати, білити хати, а згодом і прикрашати стіни приміщень мальованим декором та паперовими витинанками.

Свого часу класики української літератури неодноразова згадували у творах витинанки. Так, М. Коцюбинський у повісті *Fata morgana* писав: «Гафійка мусила нарізати з паперу нових козаків та квіток і обліпити ними стіни от божниці до дверей. Крила голубків, що гойдалися перед образами на нитці, замінені були новими, більш яскравими» [6, 32]. В повісті «Щира любов» Г. Квітка-Основ'яненко писав про Харківщину: «Усі образи позаквітчувані були всякими квітами: коли улітку – то справжніми, на зиму – то робленими

з шпалерів; а перед образами висіли на шовковинках голуби, зроблені теж з шпалерів» [5, 27].

Певні архівні матеріали дають можливість відтворити розвиток хатніх прикрас, що поступово сформувались у певну декоративну систему. Першими прикрасами хатніми були пучки зілля, зв'язані навхрест. Їх розвішували на стінах чи ставили по кутах кімнати. Якщо у приміщенні були ікони, то їх прикрашали травами, польовими квітами, які засихали і залишалися до наступного літа. Незабаром поширюється практика поряд з іконами розміщувати лубочні картинки і різні паперові прикраси [10, 6].

Техніка виготовлення народних паперових прикрас повністю повторювала техніку шкіряних ажурних візерунків. Їхні орнаменти створювались за допомогою гострого інструменту (ножа чи ножиць) на основі дзеркальної симетрії. Спідкоємність і спільність технічних засобів підтверджують чимало споріднених орнаментальних рис.

Значний вплив на розвиток і поширення мистецтва народних витинанок мав настінний розпис. В окремих регіонах, паперові прикраси існували паралельно з мальованим декором. Часто паперові витинанки витісняли розписи і ставали основним елементом декорації інтер'єру. В паперових мистецьких витворах втілювались орнаментальні мотиви, способи розміщення малюнків на стінах, що були властиві стінним розписам. Дослідники дотримуються думки, що селяни надавали перевагу витинанкам перед розписом. Пояснювалось це тим, що витинанки робити простіше, швидше і дешевше, ніж замовляти розпис. Окрім того, окремі елементи чи повністю композицію можна змінювати щороку під час побілки хати. Витинанки виготовляли переважно навесні, коли селяни, готуючись до свят прибирали свої обійстя, білили хати і оздоблювали їх. Інколи змінювали декор перед новим роком, замінювали витинанки новими і більш яскравими. Таким чином, «життя» витинанок тривало не довго [13, 42].

Вершина розвитку українських народних витинанок припадає на кінець XIX – початок XX століття. Важко було знайти сільське помешкання Поділля, Подністров'я, Слобожанщини без настінних малюнків чи паперових прикрас. Годі ж творча інтелігенція звернула увагу на народне мистецтво і стала збирати і популяризувати витинанки. В Україні збирачами і колекціонерами цих творів мистецтв були С. Левицький, В. Шухевич,

Ю. Диніковський, О. Нежанківський та ін. Значну колекцію витинанок зібрав львівський вчитель та етнограф Б. Заклинський на Прикарпатті 1094–1905 рр. Ця збірка ретельно опрацьована, підписана, вказана місцевість і, вперше вказані прізвища майстрів: Ф. Іванів, А. Маланин, С. Семків, Д. Припхан [1, 74].

Важливу роль в збереженні українських витинанок мали господарсько-етнографічні виставки, які доволі регулярно проходили у Львові, Тернополі, Стрию тощо. Народні витинанки 1910-х роках включені до постійних експозицій Національного музею у Львові. Музейні збірки формувалися, як правило, за рахунок пожертв колекціонерів та окремих громадян.

У вказаний період великою популярністю у сільському інтер'єрі паперові прикраси користувались на великій етнографічній території, зокрема: Вінниччині, Київщині, Черкащині Дніпропетровщині, Запоріжжі, південній Одещині, південних районах Тернопільщини і Хмельниччини, Івано-Франківщині, південній Львівщині, Харківщині, півдні Луганщині, Буковині [4, 28]. Але вже в наступні десятиліття мистецтво витинанок перестає бути масовим захопленням і переходить у русло локальних традицій.

Традицію народного витинання підтримували і розвивали досвідчені майстри, серед яких варто назвати: Є. Гринюк, П. Греблюк, Є. Капустинська, Г. Скрипка, Н. Білокінь, І. Пилипенко, П. Глущенко, О. Салюк, Д. Мимрик, С. Приймак та ін. Одні з них виготовляли прикраси для власного житла чи будинків сусідів, інші, мали більш амбітні плани і представляли свої вироби на виставках народної творчості. Найвідомішими майстрами витинанки є: М. Теліженко, С. Танадайчук, Д. Власійчук, Т. Крамаренко [1, 54].

Звертають на себе увагу талановиті роботи провідних майстрів сучасної української витинанки, як: І. Зяткіної, О. Харченко, В. Співака й ін. [11, 83].

Паперові витинанки активно використовуються в сучасних умовах, вони застосовуються як новорічні прикраси вікон і вітрин. Зусиллями народних майстрів створений новий жанр витинанки-сувеніра у формі буклетів, листівок, екслібрисів, настінних прикрас тощо.

Досліджуючи питання мистецтва витинанок доцільно зупинитися на висвітленні типології та мотивах їх орнаментів. Звертає на себе увагу надзвичайна різноманітність українських витинанок. Найбільш поширеними були геометричні орнаменти, як серветки,

квіти, сніжинки, ромби тощо. Популярністю користувалися й рослинні мотиви. Як правило, вони бралися із навколишньої природи, стилізувалися та узагальнювалися. Поширеним є мотив «Дерево життя», а також «букет», «Гілка з квіткою», «вазон». Рослинний орнамент часто доповнювався і поєднувався з геометричним, криволінійним, тваринним. Доволі часто у витинанках зустрічається зображення тварин і птахів. Улюбленим персонажем, як і в декоративному розписі залишається півень. Персонажами витинанок були і різноманітні постаті людей, в різних ситуаціях: вершники, ляльки, козаки, хороводи тощо.

Майстри вкладали у свої вироби не тільки красу, а й зміст, кожне зображення несло певний символ, значення. Так, вишня означала – дівочу красу, чарування. Смерека – вічне життя та юність. Популярний персонаж – півень – означав ранішнє сонце; яйце – народження; кінь – сила; бджола – чистота душі; орел – владна сила; хлів і сіль – гостинність, достаток тощо [9, 11].

Витинанки поділяються на два види: ажурні і силуетні. Ажурні витинанки відрізняються особливою тонкістю, деталізацією і складністю візерунків. Тут часто використовується більш складний підхід до вирізання, створюючи легкі, витончені візерунки, що нагадують мереживо. Ажурні витинанки можуть містити дуже тонкі лінії, складні переплетення і крихітні деталі, створюючи враження складного і вишуканого орнаменту. Такі роботи потребують багатогодинної наполегливої праці щоб досягнути бажаного рівня деталізації і краси. Ажурні витинанки – це вироби, що прорізані наскрізь дірками. Їхня особливість в тому, що зображення міститься у прорізах. Тобто візерунки розміщені на аркуші, котрий є основою.

Силуетні – це витинанки, в яких основа відкидається, а залишається силует, який може бути суцільним, а в окремих випадках і зрідка прорізатися. Такі вироби можуть існувати без гла. Цей стиль витинанок використовується для створення елегантних і мінімалістичних декоративних елементів, ілюстрацій, листівок, плакатів та інших подібних виробів. Силуетні витинанки часто використовуються для обрамлення й акцентування контурів об'єктів, підкреслюючи їхню форму й загальний візуальний ефект. Силуетні витинанки можуть бути використані для створення складних й впізнаних сцен чи мотивів. Цей стиль дає можливість грати з формою і світлотіньовими

ефектами задля досягнення бажаної візуальної глибини і виразності мотивами.

Існує поділ виробів на типологічні групи, як розетки, стрічки, дерева, фіранки, фігури. До розеток належить сонечка, сніжинки, серветки тощо. Всі вони мають променевою симетрію. Групу «дерева» становлять витинанки із дзеркальною симетрією, що символізують флору: квіти на стовбурі, дерева, букети, вазони тощо. Стрічки – це витинанки, в яких зображено будь що, але ці зображення повторюються одне за одним за допомогою паралельної симетрії. Наприклад, хоровод. Найбільші за розмірами витинанки – це фіранки. Вони виготовляються з одного аркушу паперу. Велика площа дозволяє застосовувати там різноманітні вирішення композиції. Вони можуть бути як силуетні, так й ажурні, як з паралельною симетрією, так і з променевою тощо. До групи «фігури» належать симетричні і несиметричні зображення птахів, тварин, риб, осіб тощо.

За технікою виготовлення витинанки можна поділити на: одинарні, складні, комбіновані. Розглянемо більш детально кожен з них. Одинарні витинанки виготовляються з одного аркушу паперу. Як правило, всі вони одноколірні й можуть бути як силуетні, так й ажурні. Вони лаконічніші, більш фрагментарні порівняно зі складними і комбінованими. Переважна більшість одинарних витинанок – це одноосиві із дзеркальною симетрією. При виготовленні таких витинанок аркуш складається вдвічі, і їх називають «двійнята» (як наприклад, дерево, людина тощо). В інших випадках у витинанках осей багато і розміщуються вони паралельно, або променево, Прикладом може бути розетки, серветки тощо. Якщо папір складено в четверо – «четверик», у восьмеро – «восьмерик». Так, добре всім відома «сніжинка» може складатися і у четверо, і у восьмеро. До одинарних належать також несиметричні витинанки птахів, тварин тощо. Найбільшими одинарними витинанками є фіранки, котрі вішаються на вікна чи полиці. Щодо техніки виготовлення складних витинанок, то вони компонується із двох чи більше окремо виготовлених елементів. Складні витинанки, переважно є різнокольоровими, хоча можуть бути й однотонними. Виготовлені елементи наклеюються один біля одного, або один на одного (гіркою). Так утворюється одна витинанка композиція. Розмір її може бути скільки завгодно великий. Хоча переважно використовують стандартні формами. Комбіновані витинанки виготовляють, як і складні, але з різними підмалюваннями фарбою. Інколи витинанки можуть бути наполовину змішані з декоративним розписом. І ще один виготовлення

витинанки – це вириванки. Він відрізняється від попередніх тим, що створюється методом відщипування паперу пальцями, тобто папір відривається. Відповідно до цього візерунки тут мають більш узагальнений характер [9, 29].

Мистецтво витинанки, порівняно з іншими видами народного мистецтва є невибагливим щодо інструментарію та матеріалів за допомогою яких вони створюються. Для витинанок найважливіше – це папір, ножиці та клей.

Для виготовлення витинанок можуть використовуватись всі типи паперу. Зручно і просто мати набори кольорового паперу. Підходить також папір близький до газетного. Він тонкий, його можна складати у декілька шарів і він добре клеїться. Картон, зазвичай використовують як тло для витинанок-листівок. Універсальним вважається білий папір розмірів А 4, А3. Використовують папір з учнівських зошитів, а також кольорові папіртки. Папір для малювання або креслення – найцупкіший з усіх видів побутового паперу. Його використовують як основу для великих витинанок. Із малювального паперу добре витинати силуетні витинанки, вони найбільш довговічні. У витинанках композиціях добре виглядає фольга. Майстри, як правило використовують фольгу на паперовій основі. Сучасні майстри використовують плівку для витинанок. Спеціалізована плівка дозволяє створити прозорі витинанки, де контури форми стають основним елементом.

Необхідним інструментом для виготовлення витинанки є ножиці. Вони мають бути середньої величини, нові, чи добре заточені. У деяких випадках витинанки користуються ножом. Різні ножі з тонким і гострим лезом використовують для вирізання контурів. Існують ножі з різними формами лез, як звичайні, з круглим, зигзагоподібними лезом тощо.

Майстри мають і пінцети. Тонкі пінцети потрібні для підняття чи керування дрібними деталями під час складання композиції. І, звісно, для виготовлення витинанки потрібен гарний якісний клей, щоб він не залишав плям на папері і міцно склеював всі елементи витинанки.

На сьогодні мистецтво витинанки викликає інтерес, як серед науковців, так і пересічних громадян. Багато музеїв мають свої зібрання народних витинанок. З 2003 р. на Вінниччині у м. Могилеві-Подільському функціонує музей «Українська витинанка». У його фондах зберігається понад півтори тисячі витинанок. Переважна більшість з них – це твори українських майстрів. Також тут зберігаються паперові прикраси з одинадцяти країн світу, як Литви, Польщі, Румунії, Китаю тощо [2]. Музей раз

на три роки проводить міжнародний мистецький фестиваль витинанок. Кращі й відомі майстри, як українські, так і зарубіжні мають можливість продемонструвати свої мистецькі твори.

Наукова новизна полягає в спробі комплексного розгляду мистецтва витинанки в історичній ретроспективі; здійснено періодизацію традиційного українського витинанства; означено основні осередки розвитку народної витинанки; акцентовано на різновидах паперових прикрас, а також техніці їх виготовлення, типології та мотивах орнаментів, інструментарії та матеріалах виготовлення витинанок.

Висновки. Українська витинанка, відома ще як «паперова вишивка», є традиційним видом прикраси, характерним для української культури. Це мистецтво полягає в створенні візерунків та зображень шляхом витинання мотивів з паперу. Витинанка має глибокі історичні й символічні корені, пов'язані з українською національною ідентичністю.

Основними елементами української витинанки є геометричні фігури, квіти, тварини, птахи, символи і мотиви з природи. Особливо популярними мотивами є колоски, сонце, півні та інші символи, що мають глибокий культурний і символічний сенс. Як наприклад, півень вважається символом сили і незалежності, а колосок – образом багатства і родючості.

Витинанка часто асоціюється зі святами, особливо весняно-літніми, коли паперові прикраси використовують для оздоблення будинків й атрибутів святкових заходів. Українська витинанка не тільки є красивою формою декоративного мистецтва, а й слугує важливим символом української культури і національної ідентичності, передає спадщину і традиції із покоління в покоління.

Література

1. Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів, 1992. 272 с.
2. Витинанки у вигляді сукні, рушників та картин: на Вінниччині – єдиний в Україні музей витинанки. *Культура*. 28.07.2022. URL: <https://vinnitsa.info/article/vytnanky-u-vyhlyadi-sukni-rushnykiv-ta-kartyn-na-vinnychchyni-yedynyy-v-ukrayini-muzei-vytnanky> (дата звернення: 03.09.2023).
3. Грищенко О. Українська витинанка кін. ХХ – поч. ХХІ ст.: тема, історіографія наукового дослідження. *Мистецтвознавство* : зб. наук. пр. Львів, 2007. Ч. 1. С. 69–76. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16517/08-Hryshchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 03.09.2023).
4. Дудар Г. Дивовижний витинанковий світ. Тернопіль, 2019. 72 с.
5. Квітка-Основьяненко Г. Щира любов. Київ, 2018. 91 с.
6. Коцюбинський М. Fata morgana. Київ. 2020. 140 с.

7. Лоел Л., Стогнота Л. Народне мистецтво України на межі тисячоліть. Київ, 2007. 249 с.
8. Міщенко І. Творчість художника як відбиття соціально-політичної ситуації в Україні. *Культура і сучасність* : альманах. 2019. № 2. С. 53–57.
9. Панадайчук С. Декоративне мистецтво. Бердичів, 2005. 74 с.
10. Станкевич М. Українські витинанки. Київ, 1986. 31 с.
11. Стрілець О. Українське мистецтво витинанки. Переяслав-Хмельницький, 2013. 134 с.
12. Танайдачук С. Витинанки. *Народне мистецтво*. 2000. № 3. С. 5–7.
13. Танайдачук С. Декоративне мистецтво. Київ, 1998. 153 с.
14. Українська витинанка. 08.11.2020. URL: <https://spadok.org.ua/narodni-promysly/ukrayinska-vytnanka> (дата звернення: 05.09.2023).

References

1. Antonovich, E. A., Zaharchuk, R. V., Stankevych, M. Ye. (1992). *Decorative and Applied Art*. Lviv [in Ukrainian].
2. Vytnanka in the Form of Dresses, Towels and Paintings: There is the only Vytnanka Museum in Ukraine in Vinnytsia (28.07.2022). *Culture*. Retrieved from: <https://vinnitsa.info/article/vytnanky-u-vyhlyadi-sukni-rushnykiv-ta-kartyn-na-vinnychchyni-yedynyy-v-ukrayini-muzei-vytnanky> [in Ukrainian].
3. Hryshchenko, O. (2007). Ukrainian vytnanka of the end of the XX – the beginning of the XXI centuries: topics, historiography, scientific researches. *Art History*, 1, 69–76. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16517/08-Hryshchenko.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
4. Dudar, H. (2019). *Amazing fantasy world*. Ternopil [in Ukrainian].
5. Kvitka-Osnovyanyenko, H. (2018). *Sincere love*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Kotsiubynskyi, M. (2020). *Fata morgana*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Loel, L., Stohnota, L. (2007). *Folk art of Ukraine on the verge of millennia*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Mishchenko, I. (2019). *Artist's Creativity as a Reflection of Social Political Situation in Ukraine*. *Culture and Modernity*, 2, 53–57 [in Ukrainian].
9. Panadaichuk, S. (2005). *Decorative Art*. Berdychiv [in Ukrainian].
10. Stankevych, M. (1986). *Ukrainian Vytnanka*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Strilets, O. (2013). *Ukrainian art of carving*. Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].
12. Tanaidachuk, S. (2000). *Vytnanka*. *Folk art*, 3, 5–7 [in Ukrainian].
13. Tanaidachuk, S. (1998). *Decorative art*. Kyiv [in Ukrainian].
14. *Ukrainian vytnanka* (08.11.2020). Retrieved from: <https://spadok.org.ua/narodni-promysly/ukrayinska-vytnanka> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 12.10.2023
Отримано після доопрацювання 14.11.2023
Прийнято до друку 22.11.2023*